

Władysław Choma

ĆWICZENIA Z PEDAGOGIKI
(wskazania na rok 1954/55)

Wobec braku nowego programu, regulującego dokładnie sprawę ćwiczeń z pedagogiki i praktyki pedagogicznej, na podstawie dawnego programu z r. 1950, dyskusji prowadzonej na Krajowej Konferencji Pedagogów WSP w Krakowie 1953 r. i własnej praktyki, wprowadzamy wspólne dla wszystkich wydziałów normy prowadzenia ćwiczeń.

Pedagogika prowadzona jest obecnie tylko na II roku, a tylko w planie studiów trzyletnich na roku III fil. rosyjskiej, matematyki i fizyki. Obecnie jest 1 godzina ćwiczeń z pedagogiki tygodniowo.

Zgodnie z programem pedagogiki (1954) celem ćwiczeń jest:

1. wyjaśnianie i ilustrowanie wykładów;
2. zapoznanie studentów z podstawowymi tekstami i obowiązkową lekturą i prasą pedagogiczną;
3. zaznajamianie z wypowiedziami przedstawicieli Partii i Rządu, w sprawach szkoły i wychowania;
4. prowadzenie planowej i systematycznej obserwacji pracy szkół ćwiczeń;

Pracę ze studentami należy rozpocząć od dokładnego omówienia z nimi programu, planu, metod pracy i warunków uznania ćwiczeń. Studentom należy podać, że na wiadomości, które winni posiadać składają się wykłady, ćwiczenia i lektura. To razem stanowi całość. Radzić studentom, jak winni postępować, aby we właściwym czasie mogli swoje zadanie wykonać

ad. 1. Konieczne jest dokładne omawianie, wyjaśnianie i ilustrowanie przykładami wykładów, co szczególnie w pierwszych miesiącach ma duże znaczenie, później przechodzimy na formę seminariów tak, aby w miesiącach od marca włącznie, ten sposób stosować w całej rozciągłości. Tematy referatów podać do 20 stycznia. Prowadzący ćwiczenia na samym początku wskaże obowiązkową lekturę i przyjęty podręcznik Ogorodnikowa i Szimbiriewa. Ćwiczenia dadzą możliwość przekonania się o ile studenci rozumieją i pamiętają treść wykładów oraz przypadających na dany okres lektur.

ad. 2. Na pierwszych ćwiczeniach należy podać studentom lekturę obowiązkową. Oprócz lektury obowiązkowej poda się także lekturę pożądaną. Z podanego spisu student winien wybrać jedną i opracować ją do 15 maja (lektura pożądana). Sprawdzanie znajomości poszczególnych lektur nastąpi na konsultacjach.

Lektura obowiązkowa:

- A. Makarenko - Poemat Pedagogiczny...opracować do 15 listop.
Wychowanie w rodzinie " do 20 grudnia
Problemy wychowania w szkole radz. 20 stycznia
R. Polny - Politechnizacja do 20 marca
E. Raskin - Kształcenie świadomej dyscypliny do 30 kwietnia
Bez stwierdzenia u studenta znajomości wymienionych dzieł
A. Makarenki nie można uznać ówczesną za I semestr.

Lektura pożądana:

- A. Makarenko - Książka dla rodziców
- Chorągwie na wieżach
N. Alpatow - Praca pozalekcyjna w szkołach ...
M. Czerniewicz - Praca pozalekcyjna i pozaszkolna
A. Lewin - Problemy wychowania kolektywnego
R. Miłler - Organizacja zespołu uczniowskiego w szkole podstawowej

E. Wigdorowa - Moja klasa
M. Kalinin - O wychowaniu komunistycznym
"Iskry" - O komunistycznej moralności
W. Lenin - Zadania związków młodzieży
J. Stalin - Do młodzieży
B. Bierut - Upowszechnienie kultury

Mogą być inne dzieła, które poda się jako pomoc do opracowania referatów lub ustalone z prowadzącym ćwiczenia.

Czasopisma pedagogiczne:

Należy studentom pokazać i przyzwyczajać ich do czytania czasopism pedagogicznych:

Nowa Szkoła

Życie Szkoły

Głos Nauczycielski

Sowietskaja Pedagogika

Każdy student omówi w dzienniku praktyki jeden artykuł na semestr. Każdego miesiąca zespół studentów opracuje referat sprawozdawczy z pracy pedagogicznej i nowości wydawniczych w tym zakresie. Należy tam również uwzględnić dzieła beletrystyczne z życia szkoły.

Zachęcać studentów do prenumeraty przynajmniej "Głosu Nauczycielskiego" (kwart. prenumerata 3,60 zł).

ad. 3. Należy pilnie śledzić wszelkie wypowiedzi przedstawicieli Partii i Rządu na temat szkoły i wychowania i natychmiast omawiać je na ćwiczeniach. W ciągu miesiąca października krótko przypomnieć wypowiedzi poprzednie (Przemówienia B. Bieruta do absolwentów i na Zjeździe ZNP, Uchwały II Plenum i in.),

ad. 4. Planowa i systematyczna obserwacja pracy szkoły ćwiczeń będzie omawiana zarówno na ćwiczeniach, jak i praktyce, a wykorzystywana przy omawianiu wszelkich zagadnień teoretycznych z zakresu pedagogiki i dydaktyki jako materiał ilus-

tracyjny. Dowodem stałej i planowej obserwacji to zapiski w dzienniku praktyki.

W celu uniknięcia chaosu i braku kierunku w czynieniu obserwacji, należy ze studentami ustalić te zagadnienia, które wiążą się z ich pracą np. karność w szkole, stosunek nauczyciela do ucznia i odwrotnie, kształtowanie światopoglądu naukowego, moralność socjalistyczna w postępowaniu uczniów, działalność organizacji młodzieżowych (szczególnie ZMP i OH) stosowanie zasad dydaktycznych przez nauczycieli, metody pracy, imprezy szkolne, dyżury, działalność Komitetów Rodzicielskich. Student wybierze sobie jedno lub więcej zagadnień poda je do 31 paźdz. i na ten temat spisywać będzie swe obserwacje. Prowadzący ćwiczenia winien przejrzeć to do 31 stycznia i podać swą opinię.

Dziennik praktyki

Każdy student prowadzi dziennik praktyki, w którym dokładnie notuje wyniki obserwacji, przebieg lekcji, notatki z konferencji, uwagi własne itd.

Dziennik tj. zwykła około 60-kartkowa notatka dzieli się na trzy części: a) spostrzeżenia i obserwacje hospitacyjne, b) sprawozdanie z przeprowadzonych zajęć, c) Notatki z lektury,

a) s p o s t r z e ż e n i a i o b s e r w a c j e
hospitacyjne omówione będą w dziale praktyki;

b) s p r a w o z d a n i e z w y k o n a n y c h
p r a c: jeśli student brał udział np. w przygotowaniu gazetki hospitowanej szkoły, organizacji imprezy, a także samorzutnej hospitacji w terenie, poza hospitacjami obowiązkowymi, wpisuje w tym dziale przebieg pracy czy hospitacji i własne uwagi.

c) n o t a t k i z l e k t u r y: na temat każdej obowiązkowej lektury winien student wpisać w dzienniku praktyki swoje uwagi, świadczące o znajomości i rozumieniu treści

ci książki. Praktycznie wygląda to w ten sposób, że omówi on jedno z zagadnień poruszanych w książce, np. przy Poemacie pedagogicznym: internacjonalizm i patriotyzm w wychowaniu na kolonii im. Gorkiego, własność prywatna i społeczna, przykłady starań wychowanków o zaspokojenie potrzeb materialnych kolonii, powstawanie kolektywu na kolonii itp.

W notatkach winien być omówiony jeden z artykułów z czasopisma pedagogicznego w ciągu semestru. Na fil. rosyjskiej na dwa artykuły w ciągu roku, jeden winien być zaczerpnięty z czasopisma radzieckiego.

Dziennik winien być oddany do przeglądu na kilka dni przed każdą konsultacją.

Konsultacje

Z góry wyznaczone godziny przeznaczone są na konsultacje. W tym czasie, prowadzący udzielać będzie rad i wskazówek oraz omawiać indywidualnie przedstawione przez studentów zagadnienia, związane z przedmiotem.

W czasie konsultacji, studenci składać będą sprawozdania z opracowanej lektury. Treść książki omawiać będzie prowadzący ćwiczenia z grupą 4-5 studentów.

Poza dobrowolnymi zgłoszeniami, prowadzący ćwiczenia będzie wzywał na konsultacje studentów do składania sprawozdań z lektury i innych według własnego uznania.

W czasie tych rozmów należy zbadać stan znajomości i rozumienia treści wykładów oraz stopień zainteresowania studenta czasopismami pedagogicznymi.

Po złożeniu sprawozdania z przeczytanej książki przez przynajmniej połowę studentów, należy na ćwiczeniach przeprowadzić seminarium na temat jej treści, podając przedtem zagadnienia, które będą poruszane.

Seminaria

W marcu, ćwiczenia winny przybrać formę seminariów. Tematami zespołowo opracowanych referatów winny być zagadnienia, poruszane na wykładach lub aktualne. W referatach tych winni studenci opierać się na wskazanej literaturze oraz powoływać na własne spostrzeżenia, poczynione w czasie praktyki.

Tematy referatów i zespoły do ich opracowania winny być wyznaczone do 31 stycznia. Prowadzący ćwiczenia wskaże referentom dokładną literaturę (dzieło lub jego rozdział) a tydzień przed wygłoszeniem referatu otrzyma go do przeglądu.

Z ćwiczeń otrzymują studenci oceny w indeksie za każdy semestr. Studenci piszą protokół po kolei, z każdych ćwiczeń w osobnej na to przeznaczonych notatce. Protokół winien być zaaprobowany przez prowadzącego ćwiczenia i odczytany na następnych ćwiczeniach.

III rok (fil. rosyjska, matematyka i fizyka)

Ćwiczenia w formie seminariów. Referaty zespołowe na tematy wymienione w programie i podane przez prowadzącego ćwiczenia. Referaty sprawozdawcze z czasopism i nowości bibliograficznych raz na miesiąc.

Lektura obowiązkowa

A. Makarenko - problemy wychowania w szkole radz.	do 15 listop.
A. Lewin - Problemy wychowania kolektywnego	15 grudnia
I. Nowikow - Organizacja pracy dydaktyczno-wychowawczej	20 stycznia
N. Alpatow - Praca pozalekcyjna w szkołach ogólnokształcących	28 luty

Lektura pożądana:

jak na II roku i ew. podane przez prowadzącego ćwiczenia.

Jak na II roku z tym, że studenci obowiązani są złożyć sprawozdanie z dwóch artykułów, wskazanych przez prowadzącego ćwiczenia (20.XI i 20.I) Rusycyści 1 artykuł wskazany z prasy pedagogicznej radzieckiej.

Wszystkie inne wskazania (dziennik praktyki, protokoły posiedzeń, konsultacje, ocena, terminy, podania tematów) jak na roku II.

W celu pogłębienia wiadomości z pedagogiki i zaspokojenia zainteresowań studentów zagadnieniami pedagogicznymi zorganizowane jest Koło Pedagogów, z którym winni współpracować wszyscy pracownicy naukowci Katedry Pedagogiki.

Praktyka pedagogiczna

Brak oficjalnego programu w tym zakresie spowodował ujęcie tych zagadnień, na podstawie dyskusji Konferencji Pedagogów w 1953 r. i własnego doświadczenia, w sposób następujący:

Praktyka pedagogiczna ma na celu:

1. bezpośrednio przyjrzenie się realizowaniu celów wychowawczych oraz zasad i metod dydaktycznych, aby na tej podstawie móc rzeczowo to omówić;
2. zetknięcie się z nauczycielami, młodzieżą i objawami życia szkoły;
3. zapoznanie się z działalnością organizacji młodzieżowych i formami pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej;
4. zapoznanie się z organizacją szkoły, instytucjami oświatowymi i kulturalnymi oraz z czynnikami współpracującymi ze szkołą (Komitety Rodzicielskie i Opiekuńcze).

Terenem obserwacji i odbywania praktyki będą zasadniczo wyższe klasy szkoły podstawowej oraz licea ogólnokształcące, pedagogiczne i dla wychowawczyń przedszkoli a także szkoły dla pracujących.

Studenci winni poznać Dom Dziecka, Młodzieżowy Dom Kultury, Dom Kultury Z.Z. i świetlicę dowolnego zakładu pracy.

Hospitowanie szkół specjalnych winno być dokonywane tylko w miarę czasu.

Winno się hospitować lekcje wszystkich przedmiotów, nie unikając przedmiotu kierunkowego (tym zajmie się przecież metodyk) ale też nie zajmując się nim specjalnie.

W czasie hospitacji winni studenci zwracać uwagę na sprawy ogólne (jak schemat omówienia) nie wchodząc w szczegóły metodyczne danego przedmiotu. Chodzi o konstrukcję lekcji, zasady i metody nauczania, stosunek do uczniów, sposoby badania wiadomości itp.

Ponieważ studenci II roku nigdy nie spotykali się z dydaktyką i pedagogiką nie można ich prowadzić na hospitacje bez uprzedniego przygotowania teoretycznego. W tym celu czas do 20 listopada należy złożyć na zaznajomienie ich z tymi wiadomościami, które do celowej hospitacji są potrzebne. Chodzi o wymienione już: konstrukcję lekcji, zasady, metody, typy lekcji itd.

Dobre wyprowadzenie do dydaktyki dokonane w okresie początkowym zadecyduje o wartości hospitacji. Należy omówić ze szczegółami sposób zachowania się hospitantów w czasie lekcji, ich stosunek do nauczyciela, uczniów i szkoły, z której gościnności będą korzystać.

Studenci będą wpisywali do swego dziennika praktyki spostrzeżenia.

Spostrzeżenia i obserwacje odnoszą się przede wszystkim do lekcji i wszelkich hospitacji, gdzie student występuje w roli obserwatora.

Należy ustalić najprostsze formy prowadzenia tych obserwacji. Weźmy np. spostrzeżenia czynione w czasie hospitacji lekcji: Student notuje treściwie przebieg lekcji na połowie strony, obok umieszczając swoje uwagi. Przy końcu winien wypowiedzieć się na temat konstrukcji, stosowania zasad i metod.

W celu ułatwienia czynienia rozumnych uwag, należy podać studentom przykładowy schemat według których winna być lekcja omawiana. Może on wyglądać w sposób następujący:

Data:

Szkoła:

Klasa:

Przedmiot:

Temat lekcji:

Realizowany punkt programu:

Zgodność z rozkładem materiału:

Przebieg lekcji:

Konstrukcja lekcji, ogniwa i czas przeznaczony na każde z nich:

Typ lekcji:

Cel lekcji: dydaktyczny i wychowawczy:

Metoda pracy:

Zasady dydaktyczne - ich stosowanie (ze szczególnym uwzględnieniem zasady pogłębienia i świadomej aktywności uczniów)

Wynik lekcji - czego się nauczyli - ich wiadomości - sposób badania:

Stopień przygotowania nauczyciela pod względem rzeczowym i metodycznym:

Stosunek nauczyciela do uczniów:

Karność:

Jak uwzględniono metody wychowawcze:

Czy i o ile lekcja przyczyniła się do kształtowania światopoglądu naukowego ucznia:

Czy i jak uwzględniono aktualizację i upolitycznienie:

Co mi się szczególnie na lekcji podobało:

Czego chciałbym uniknąć:

Inne uwagi:

Czy student winien uwzględnić w omówieniu wszystkie podane tu punkty? Przyjmując, że początkujący prawdopodobnie nie ma ani wiadomości, ani doświadczenia, aby omówić dokład-

nie np. stosowanie zasad czy karność w klasie w czasie lekcji, a odpowiadać będzie raczej krótko (wypowiedzi powinny być poparte dowodem np. nauczyciel stosował zasadę pogłębienia w sposób właściwy, bo pokazywał uczniom i wyjaśniał obrazy, a uczniowie wykazywali ich rozumienie), będziemy oczekiwali wypowiedzi na wszystkie punkty, choć w razie rozumnego opracowania tylko niektórych momentów ocenimy to dodatnio.

Prowadzący praktykę winien przeczytać wszystkie dzienniki i do 20 grudnia omówić ich dodatnio i ujemne strony na zebraniu ze studentami. Na każdym dzienniku winien on umieścić swoją opinię o jego wartości.

Nieobecność na dwóch hospitacjach w ciągu semestru uprawnia do odmowy uznania praktyki.

Należy zaczynać od hospitacji lekcji typowych o wszystkich ogniach. Studenci winni znać przedtem temat lekcji.

W zasadzie winno się hospitować jedną lekcję i tę bezpośrednio po hospitacji należy omówić. Oprócz lekcji winni studenci hospitować przynajmniej raz godzinę wychowawcy klasowego, konferencję Rady Pedagogicznej, ZOZ, Komitetu Rodzicielskiego i Komitetu Opiekuńczego, kółka przedmiotowego, świetlicę szkolną, zebranie ZMP i OH. Byłoby dobrze, gdyby mogli wziąć udział w organizowaniu wycieczki szkolnej, imprezy artystycznej i zabawy szkolnej. Należy próbować zorganizować asystowanie opiekunom klasowym przy odwiedzeniu domów uczniów.

Te hospitacje winny być przedtem szczególnie troskliwie przygotowane.

Hospitacje w godzinach pozaszkolnych są dość trudne do zorganizowania. Są próby dzielenia zespołów studenckich na małe grupki i równoczesnego wysyłania ich do kilku szkół. Tylko z jedną może być prowadzący praktykę. Okazało się, że przynajmniej w początkach wryłnic grupy bez wykładowców przynosi bardzo małe albo żadne wyniki.

Winien być prowadzony protokół konferencji pohospitacyjnych (zobacz: ćwiczenia).

Do należytego przygotowania do hospitacji winni studenci opracować I. Nowikowa - Organizacja pracy dydaktyczno-wychowawczej do 20 grudnia. Przedtem lub w tym czasie winni studenci zetknąć się z dyrektorem szkoły ćwiczeń, który przedstawi im sposób zorganizowania pracy w szkole (przygotowanie roku szkolnego, przyjmowanie uczniów, obsada personalna, plan pracy dydaktycznej i wychowawczej dyrektora).

Zależnie od działu hospitacji należy omówić ze studentami odpowiednie rozdziały podręcznika Ogorodnikowa czy lektury pożądanej.

Jest konieczne rozważenie właściwego stosunku pedagoga do lekcji metodycznych w kierunku specjalizacji, praktyki ciągłej i innych prac, prowadzonych przez metodyków danego przedmiotu. Uzgodnienie postępowania z metodyki jest konieczne. Te dwa działy pracy stanowią nierozzerwalną całość, musi być tedy jednakowa terminologia pedagogiczna, wspólne i jednakowe wymagania i oceny.

Sprawa ta wymaga osobnego omówienia.